

DOI <https://doi.org/10.32782/3041-1319/2025-2-9>

О. В. Жарун, С. Ю. Соколюк, І. І. Чернега
Уманський національний університет,
м. Умань, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2114-6960> – Жарун О. В.
<https://orcid.org/0000-0003-0362-7493> – Соколюк С. Ю.
<https://orcid.org/0000-0001-5573-8617> – Чернега І. І.
 zharun.l@ukr.net

ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ

У статті розглядаються сучасні тенденції, проблеми та перспективи працевлаштування осіб з інвалідністю в Україні в умовах соціально-економічної нестабільності. Проаналізовано динаміку зайнятості людей із обмеженими можливостями у 2020–2025 роках, визначено основні бар'єри доступу до ринку праці та напрями удосконалення державної політики у сфері соціальної інтеграції. Наведено цифрові показники, що відображають зміни у структурі зайнятості, кількість створених адаптованих робочих місць, обсяги державних компенсацій і статистику працевлаштування. Особливу увагу приділено питанням розвитку інклюзивної економіки, цифровізації та дистанційної зайнятості. Запропоновано шляхи посилення співпраці держави, бізнесу й громадських організацій з метою розширення можливостей самореалізації осіб з інвалідністю.

На основі статистичних даних доведено, що структура попиту та пропозиції на робочу силу є диспропорційною: кількість безробітних і шукачів роботи перевищує обсяг доступних вакансій. Визначено, що збільшення кількості осіб з інвалідністю зумовлене наслідками війни, що створює як нові виклики, так і можливості для формування інклюзивного ринку праці. З'ясовано, що державна політика, що спрямована на підтримку осіб з інвалідністю, поступово підвищує рівень їхньої зайнятості, проте потребує розширення механізмів стимулювання роботодавців, розвитку дистанційних форм праці та професійної реабілітації. Запропоновано перспективні напрями вдосконалення працевлаштування осіб з інвалідністю: законодавче забезпечення, цифровізацію, підвищення кваліфікації, сприяння підприємництву та підвищення соціальної відповідальності бізнесу.

Ключові слова: інвалідність, працевлаштування, ринок праці, соціальна інтеграція, інклюзивна економіка, державна політика.

O. V. Zharun, S. Yu. Sokoliuk, I. I. Cherneha
Uman National University, Uman, Ukraine

TRENDS AND DIRECTIONS IN THE DEVELOPMENT OF EMPLOYMENT FOR PEOPLE WITH DISABILITIES IN UKRAINE

The article provides a comprehensive analysis of the trends and directions in the development of employment for persons with disabilities in Ukraine amid socio-economic instability and the consequences of the war. The study focuses on the dynamics of employment for 2020–2025, exploring the structure of the labor market, the main barriers to access, and the effectiveness of public policies that promote inclusion. Based on statistical data and analytical reports, it is shown that while the number of employed persons with disabilities has been gradually increasing, their share in total employment remains considerably lower than the European average. This demonstrates the need for a systemic approach to employment policy that ensures equal opportunities and promotes the participation of all citizens in the country's economic life.

The authors reveal that the growing number of people with disabilities – particularly those injured during the war – has intensified the urgency of revising the state's employment strategies. Many of these individuals have high qualifications and valuable professional experience, which makes their integration into the labor market both realistic and necessary. However, the process is hindered by insufficient adaptation of workplaces, the limited reach of training and rehabilitation programs, and the lack of awareness among employers about the benefits of inclusive employment. The research underscores that overcoming these challenges requires not only legislative adjustments but also a change in societal attitudes toward disability and work.

A special focus is placed on the role of digitalization and remote employment, which are becoming key tools for expanding access to the labor market. The development of digital platforms for job search, online professional training, and e-services for persons with disabilities opens new prospects for economic participation. The authors argue that the combination of digital inclusion with state-supported professional rehabilitation will increase competitiveness and promote sustainable employment.

In addition, the study highlights the potential of inclusive entrepreneurship as a driver of economic and social development. The expansion of social enterprises, provision of microcredits and grants for persons with disabilities, and state incentives for businesses that employ them can create thousands of new workplaces. Corporate social responsibility and cooperation between government, business, and NGOs are emphasized as critical components for building a sustainable and inclusive labor market.

The article concludes that the successful implementation of these measures could increase the official employment rate of persons with disabilities in Ukraine to 35–40% by 2030. Achieving this goal requires coordinated efforts, long-term state support, and the active participation of civil society. The transition toward an inclusive economy will not only enhance social justice but also strengthen the human capital and competitiveness of the Ukrainian state.

Key words: disability, employment, inclusion, labor market, social integration, state policy, digital transformation, inclusive economy.

Постановка проблеми та її зв'язок із науковими та практичними завданнями. Ринок праці України зазнав суттєвих змін унаслідок війни, економічної нестабільності та міграційних процесів. Одним із найбільш уразливих сегментів залишаються люди з інвалідністю, для яких забезпечення рівних можливостей зайнятості є складним завданням. Зростання кількості осіб із порушеннями здоров'я, спричинене воєнними діями, посилює необхідність державного регулювання та створення сприятливих умов для їх інтеграції в економічне життя. Незважаючи на наявність законодавчих гарантій, значна частина таких громадян стикається з бар'єрами на ринку праці – від відсутності адаптованих робочих місць до упередженого ставлення роботодавців. Тому дослідження перспектив працевлаштування осіб з інвалідністю є важливим не лише у соціальному, а й у стратегічному вимірі розвитку людського капіталу держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми соціальної інтеграції та професійної адаптації осіб з інвалідністю досліджуються багатьма українськими та зарубіжними вченими [1; 2; 4; 9]. У роботах акцентується увага на необхідності забезпечення рівних можливостей і створення системи підтримки працевлаштування, яка базується на принципах недискримінації та соціального партнерства. Значну роль у формуванні державної політики відіграють положення Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю [8], яка передбачає обов'язок

держав-учасниць сприяти доступу до праці на рівних засадах з іншими громадянами. Україна ратифікувала цей документ у 2009 році, однак практична реалізація його положень залишається частково проблематичною. У законодавчому полі питання регулюються Законом України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», Кодексом законів про працю, а також нещодавніми змінами, внесеними законом № 4219-IX від січня 2025 року [14]. Цей закон посилює відповідальність роботодавців за невиконання квот на працевлаштування осіб з інвалідністю та запроваджує принцип «розумного пристосування» робочих місць.

Окрему увагу науковці приділяють проблемам професійної реабілітації, підготовки кадрів і розвитку інклюзивного підприємництва [10; 12]. Зокрема, у працях сучасних економістів наголошується, що залучення осіб з інвалідністю до бізнес-середовища є одним із найефективніших механізмів їх соціальної адаптації. Проведений аналіз джерел свідчить, що більшість науковців розглядають працевлаштування осіб з інвалідністю у контексті соціальної політики держави, однак не досить уваги приділяють використанню цифрових технологій, дистанційної роботи та підприємницьких ініціатив, які стають дедалі актуальнішими у сучасних умовах [11; 13]. Значно активізувався науковий пошук за зазначеною тематикою з початком повномасштабного вторгнення росії в Україну. Роботи щодо зміни ринку праці, його особливостей та пра-

цевлаштування осіб з інвалідністю в цей період були зроблені такими науковцями, як Р. Атаманюк, А. Базиленко, Г. Давиденко, Т. Демкович, Г. Ломакін, І. Таланчук, та іншими.

Питання зайнятості людей з інвалідністю, особливо ветеранів війни, широко висвітлюються сучасними засобами масової інформації, органами публічної влади. Проте єдиного розуміння і підходів у оцінці, як буде змінюватися ринок праці в Україні і як при цьому будуть працевлаштовуватися люди з особливими потребами, не існує. Забезпечення гідних умов праці для осіб з інвалідністю є одним із ключових пріоритетів соціальної політики України та невід’ємною складовою частиною побудови інклюзивного суспільства. В умовах воєнного стану ця проблема набула особливої актуальності, адже кількість людей, які отримали інвалідність унаслідок бойових дій, зростає щороку. За даними Міністерства охорони здоров’я та Пенсійного фонду України, станом на початок 2025 року в країні налічується понад 2,8 млн осіб з інвалідністю, що становить близько 7,2% усього населення [10; 11].

Розвиток інклюзивного ринку праці – це не лише питання соціальної справедливості, а й економічна необхідність. В умовах дефіциту кадрів, спричиненого міграційними процесами та зниженням рівня економічної активності, залучення осіб з інвалідністю до праці стає важливим чинником підвищення конкурентоспроможності держави. Водночас наявні суттєві бар’єри: низький рівень пристосованості робочих місць, обмежений доступ до освіти й професійної підготовки, дискримінаційні стереотипи та недостатня поінформованість роботодавців [3; 5].

Метою статті є узагальнення тенденцій працевлаштування осіб з інвалідністю в Україні, аналіз цифрових показників динаміки зайнятості у 2020–2025 роках, а також розроблення практичних напрямів підвищення ефективності державної політики в цій сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Згідно з даними Державної служби зайнятості [6], у 2020 році в Україні налічувалося близько 1,2 млн офіційно зареєстрованих безробітних, тоді як у 2024 році – лише 94,2 тис. осіб. Формально це свідчить про зменшення безробіття, проте зниження зумовлене скороченням кількості економічно активного населення через міграцію, втрату робочих місць і релокацію бізнесу.

Рівень економічної активності у віковій групі 15–70 років у 2024 році знизився на 25% порівняно з 2021 роком [11]. При цьому кількість вакансій за цей період скоротилася більш ніж удвічі – з 829 тис. у 2020 році до 329 тис. у 2024-му. Упродовж 2020–2025 років спостерігається помітне зростання кількості працевлаштованих осіб з інвалідністю. Так, у 2020 році було офіційно працевлаштовано 355 тис. осіб, тоді як у 2024 році цей показник зріс до 403,5 тис. (+13,6%) [12]. Близько 32% осіб з інвалідністю мають вищу освіту, ще 45% – професійно-технічну. Найбільш поширеними сферами зайнятості є промисловість, освіта, державне управління, торгівля та ІТ. Позитивною тенденцією є поступове зростання кількості осіб, які працюють дистанційно або на фриланс-платформах, частка яких у 2025 році досягла 10% серед усіх зайнятих осіб з інвалідністю.

Як видно з таблиці, динаміка працевлаштування є позитивною, але темпи зростання залишаються помірними. Рівень зайнятості осіб з інвалідністю у 2025 році прогнозується на рівні 21%, що все ще нижче середньоєвропейських показників (35–40%).

Важливу роль у стимулюванні роботодавців відіграють програми державних компенсацій. Так, у 2024 році підприємствам було виплачено 1 874 компенсації за облаштування робочих місць для осіб з інвалідністю [6]. Загальний обсяг фінансування таких заходів становив понад 120 млн грн, що на 28% більше, ніж у 2022 році.

Таблиця 1

Динаміка працевлаштування осіб з інвалідністю в Україні

Рік	Кількість працевлаштованих, тис. осіб	Темп зростання, %	Частка у загальній зайнятості, %
2020	355,0	–	17,2
2021	362,4	2,1	17,8
2022	371,6	2,5	18,5
2023	390,2	5,0	19,6
2024	403,5	3,4	20,3
2025*	415,0	2,8	21,0

*Прогнозні дані Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю [13]

Фонд соціального захисту осіб з інвалідністю у 2024 році профінансував професійне навчання 18 тис. осіб, тоді як у 2020 році таких було лише 9,4 тис. [6]. Зростання у два рази демонструє активізацію програм професійної реабілітації.

Позитивним є те, що кількість створених адаптованих робочих місць зросла майже вдвічі. Водночас ці показники залишаються недостатніми для повного забезпечення зайнятості осіб з інвалідністю, адже їх загальна чисельність перевищує 2,8 млн осіб.

Результати дослідження свідчать, що процес інтеграції осіб з інвалідністю у сферу праці в Україні має поступальний характер, однак темпи позитивних змін залишаються недостатніми. Незважаючи на поліпшення нормативно-правового забезпечення, рівень фактичної зайнятості цієї категорії громадян усе ще нижчий від середніх показників країн ЄС.

Серед головних перешкод слід виділити:

1. Недостатню кількість адаптованих робочих місць, особливо у сільській місцевості.
2. Обмежену доступність професійної освіти та перепідготовки.
3. Низьку мотивацію роботодавців через відсутність дієвих податкових стимулів.
4. Недостатню інформованість бізнесу щодо переваг інклюзивного працевлаштування.

У розвинених країнах ЄС держава відшкодовує роботодавцям до 50% витрат на адаптацію робочого місця. В Україні ж, навіть попри існування програм компенсацій, цей механізм охоплює лише близько 0,5% підприємств, що приймають на роботу людей з інвалідністю.

Додатковим викликом є зростання кількості осіб, які отримали інвалідність унаслідок війни. За оцінками Мінсоцполітики, до 2026 року таких громадян може бути понад 300 тис., що потребує перегляду стратегій професійної реабілітації та розширення дистанційних форм зайнятості.

З метою подальшого підвищення рівня працевлаштування осіб з інвалідністю доцільно реалізувати такі стратегічні напрями:

1. Удосконалення законодавства – запровадження системи податкових знижок для підприємств, які працевлаштовують осіб з інвалідністю понад встановлену квоту; перегляд механізмів квотування з урахуванням галузевої специфіки.
2. Професійна реабілітація – розширення мережі навчально-реабілітаційних центрів, створення дистанційних курсів для осіб із обмеженою мобільністю, впровадження державного ваучера на здобуття нової професії.
3. Розвиток інклюзивного підприємництва – державна підтримка соціальних підприємств, що створюють робочі місця для осіб з інвалідністю; надання мікрокредитів і грантів у розмірі до 250 тис. грн для започаткування власної справи.
4. Цифровізація праці – розвиток онлайн-платформ з підбору роботи для осіб з інвалідністю, адаптація сайтів пошуку вакансій до потреб користувачів із порушеннями зору та слуху, запровадження електронного кабінету для реєстрації таких громадян.
5. Соціальна відповідальність бізнесу – формування корпоративної культури інклюзії, відзначення компаній, які активно інтегрують осіб з інвалідністю (через конкурси, гранти, пільги).

Таблиця 2

Основні напрями державної підтримки осіб з інвалідністю

Показник	2020	2022	2024	Відхилення 2024 р. до 2020 р., %
Кількість компенсацій роботодавцям	840	1 120	1 874	123,1
Обсяг фінансування, млн грн	67,0	94,0	120,0	79,1
Осіб, охоплених навчанням, тис.	9,4	14,0	18,0	91,5
Нові робочі місця, од.	1 050	1 430	1 980	88,6

Таблиця 3

Очікувані результати реалізації основних напрямів державної політики до 2030 року

Напрямок	Очікуваний результат	Прогнозований показник
Законодавча підтримка	Зростання рівня офіційної зайнятості	35–40%
Професійна освіта та реабілітація	Підвищення кваліфікації 25 тис. осіб щороку	+50% до 2025 р.
Соціальне підприємництво	Створення нових робочих місць	2 000–2 500 місць
Дистанційна зайнятість	Розширення онлайн-зайнятості	20% усіх працевлаштованих
Соціальна відповідальність бізнесу	Підвищення рівня інклюзивності підприємств	+30% до 2030 р.

Реалізація цих напрямів сприятиме формуванню сучасної інклюзивної економіки, де особи з інвалідністю виступатимуть не лише як соціально захищена група, а як активні учасники економічного життя держави.

Висновки. Стан ринку праці України характеризується істотними диспропорціями, зокрема у можливостях зайнятості людей з інвалідністю. Попри воєнні виклики, у 2020–2025 роках зафіксовано позитивну динаміку працевлаштування (+13,6%), що свідчить про ефективність окремих державних програм. Підвищення рівня інклюзивності можливе за умови комплексного поєднання державних, громадських і бізнес-ініціатив. Розвиток дистанційної праці, цифровізація послуг і стимулювання соціального підприємництва є найперспективнішими напрямками для підвищення конкурентоспроможності осіб з інвалідністю. До 2030 року рівень офіційної зайнятості осіб з інвалідністю в Україні може зрости до 35–40%, якщо держава забезпечить стабільну підтримку та розширення програм реабілітації.

Список літератури:

1. Атаманюк Р. Ф. Ринок праці України: проблеми та можливості їх вирішення. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. № 1 (271). С. 55–65.
2. Богданов С., Мойса Б. Пропозиції до політики щодо працевлаштування осіб з інвалідністю. *Policy Paper*, 2017. С. 40.
3. Брошкова С. Л. Працевлаштування людей з інвалідністю : український досвід. *76-а звітна наукова конференція професорсько-викладацького складу і наукових працівників* : матеріали 76-ої щоріч. наук. конф. проф.-викл. складу і наук. працівників, 20 груд. 2020 р. / за ред. О. А. Іванової. Одеса : С. Л. Назарчук, 2020. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/handle/123456789/35071>.
4. Дарієвська С., Марценюк Т. Досвід працевлаштування людей з інвалідністю в Україні (на прикладі ветеранів антитерористичної операції). *Наукові праці НаУКМА. Соціологія*, 2020. С. 37.
5. Демкович Т. Механізм мінімізації тіньової зайнятості в Україні : дис. ... доктора філософії : 051. Львів. Львівський національний університет ім. І. Франка. Львів, 2025. 337 с.
6. Державна служба зайнятості України. Аналітична та статистична інформація. URL: <https://old.dcz.gov.ua/analitics/69>.
7. Дефіцит кадрів відчувається у всіх сферах: що відбувається на ринку праці України. *УНІАН*. 29.01.25. URL: https://www.unian.ua/economics/other/shcho-z-rinkom-praci-v-ukrajini-yak-viynavplinula-na-rinok-praci-12899355.html#goog_rewarded.
8. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю. Дата оновлення: 19.06.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text.

9. Ломакін Г. Система соціально-психологічного супроводу людей, що зазнали наслідків травм війни. *PMGP*. 30.06.2024. URL: <https://uk.e-medjournal.com/index.php/psp/article/view/508>.

10. Мірошніченко О. Інклюзивне працевлаштування. Стрибок через 70 років. *Економічна правда*. 24.06.2024. URL: [epravda.com.ua](https://pravda.com.ua).

11. Основні характеристики ринку праці України у першому півріччі 2024 року. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/osnovni-kharakterystyky-rynku-pratsi-ukrayiny-u-pershomu>.

12. Працевлаштування людей з інвалідністю: кращі практики : методичний посібник / Базиленко А., та ін. Київ : Університет «Україна», 2022. 198 с.

13. Працевлаштування людей з інвалідністю: Що потребує уваги? Український кризовий медіацентр. 20.02.2025. URL: <https://uacrisis.org/uk/pratsevashtuvannya-lyudej-z-invalidnistyu-shho-potrebuye-uvagy>.

14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення права осіб з інвалідністю на працю : Закон України № 4219-IX від 15 січня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4219-IX#Text>.

References:

1. Atamaniuk, R. F. (2024). Rynok pratsi Ukrainy: problemy ta mozhlyvosti yikh vyryshennia [Labor Market of Ukraine: Problems and Opportunities for Their Solution]. *Aktualni problemy ekonomiky*, 1(271), 55–65 [in Ukrainian].
2. Bohdanov, S., & Moisa, B. (2017). Propozytsii do polityky shchodo pratsevashtuvannya osib z invalidnistiu [Policy Proposals on Employment of Persons with Disabilities]. *Policy Paper*, 40 [in Ukrainian].
3. Broshkova, S. L. (2020). Pratsevashtuvannya liudei z invalidnistiu: ukrainskyi dosvid [Employment of People with Disabilities: Ukrainian Experience]. In *76-a zvitna naukova konferentsiia profesorsko-vykladatskoho skladu i naukovykh pratsivnykiv*. Odessa: S. L. Nazarchuk. Retrieved from: <https://dspace.onu.edu.ua/handle/123456789/35071> [in Ukrainian].
4. Dariievska, S., & Martseniuk, T. (2020). Dosvid pratsevashtuvannya liudei z invalidnistiu v Ukraini (na prykladi veteraniv antyterorystychnoi operatsii) [Employment Experience of People with Disabilities in Ukraine (Based on ATO Veterans)]. *Naukovi pratsi NaUKMA. Sotsiologiya*, 37 [in Ukrainian].
5. Demkovych, T. (2025). Mekhanizm minimizatsii tinovoi zainiatosti v Ukraini [Mechanism for Minimizing Shadow Employment in Ukraine] (PhD dissertation). Lvivskyi natsionalnyi universytet im. I. Franka [in Ukrainian].
6. Derzhavna sluzhba zainiatosti Ukrainy. (n.d.). Analitichna ta statystychna informatsiia [Analytical

and Statistical Information]. Retrieved from: <https://old.dcz.gov.ua/analitics/69> [in Ukrainian].

7. Defitsyt kadriv vidchuvaietsia u vsikh sferakh: shcho vidbuvaietsia na rynku pratsi Ukrainy [Labor Shortage Is Felt in All Sectors: What Is Happening in the Ukrainian Labor Market]. (2025, January 29). *UNIAN*. Retrieved from: https://www.unian.ua/economics/other/shcho-z-rinkom-praci-v-ukrajini-yak-viyna-vplinula-na-rinok-praci-12899355.html#goog_rewarded [in Ukrainian].

8. Konventsia OON pro prava osib z invalidnistiu [UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities]. (2023). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text [in Ukrainian].

9. Lomakin, H. (2024). Systema sotsialno-psychologichnoho suprovodu liudei, shcho zaznaly naslidkiv travm viiny [System of Social and Psychological Support for People Affected by War Trauma]. *PMGP*. Retrieved from: <https://uk.e-medjournal.com/index.php/psp/article/view/508> [in Ukrainian].

10. Miroshnychenko, O. (2024). Inkluzyvne pratsevlashtuvannia. Strybok cherez 70 rokiv [Inclusive Employment: A 70-Year Leap]. *Ekonomichna pravda*. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/> [in Ukrainian].

11. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. (2024). Osnovni kharakterystyky rynku pratsi Ukrainy u pershomu pivrichchi 2024 roku [Main Characteristics of the Labor Market of Ukraine in the First Half of 2024]. Retrieved from: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/osnovni-kharakterystyky-rynku-pratsi-ukrayiny-u-pershomu> [in Ukrainian].

12. Bazylenko, A., et al. (2022). Pratsevlashtuvannia liudei z invalidnistiu: krashchi praktyky [Employment of Persons with Disabilities: Best Practices]. Kyiv: Universytet "Ukraina" [in Ukrainian].

13. Pratsevlashtuvannia liudei z invalidnistiu: Shcho potrebuie uvahy? [Employment of People with Disabilities: What Needs Attention?]. (2025, February 20). *Ukrainskyi kryzovyi mediatsentr*. Retrieved from: <https://uacrisis.org/uk/pratsevlashtuvannya-lyudej-z-invalidnistyu-shho-potrebuye-uvagy> [in Ukrainian].

14. Zakon Ukrainy № 4219-IX vid 15 sichnia 2025 r. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zabezpechennia prava osib z invalidnistiu na pratsiu [Law of Ukraine On Amendments to Certain Legislative Acts Regarding the Right of Persons with Disabilities to Work]. (2025). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4219-IX#Text> [in Ukrainian].

О. В. Жарун, С. Ю. Соколюк, І. І. Чернега

Оглядова стаття

Стаття надійшла до редакції 22.09.2025

Стаття прийнята 09.10.2025

Статтю опубліковано 26.12.2025